

Білецька О. О.,
кандидат культурології, доцент
Київського національного університету культури і мистецтв

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті досліджуються явище автоматизованого перекладу як складової сучасної інформаційної культури, вплив глобалізації на розширення сфери вжитку систем автоматизованого перекладу.

Ключові слова: автоматизований переклад, інформаційна культура, інформатизація суспільства, глобалізація.

В статье исследуются явление автоматизированного перевода как составляющей современной информационной культуры, исследуется влияние глобализации на расширение сферы употребления систем автоматизированного перевода.

Ключевые слова: автоматизированный перевод, информационная культура, информатизация общества, глобализация.

The article looks into the computer assisted translation phenomenon as a part of the contemporary informational culture, studies the impact of the globalization upon computer assisted translation sphere of usage expansion.

Key words: computer assisted translation, informational culture, society informatisation, globalization.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційної сфери, що утворюється сукупністю суб'єктів інформаційної взаємодії, інформації безпосередньо, інформаційної інфраструктури та суспільних відносин у зв'язку із формуванням, передачею, розповсюдженням та зберіганням інформації, обміном останньої всередині суспільства, що в свою чергу впливає на розширення сфери автоматизованого перекладу.

Передача інформації з іноземної мови за допомогою електронних пристроїв являє собою найостанніші розробки в сучасній практиці перекладу. Завдяки фундаментальним дослідженням систем алгоритмів та встановленню лексичної еквівалентності на різних лексичних рівнях, автоматизований переклад зробив значний прогрес за останні роки.

У свою чергу, глобалізація — процес розширення меж спілкування у всіх сферах людської діяльності, процес виникнення глобального інформаційного простору, появу якого викликає безліч соціальних наслідків і, перш за все, зростання взаємозалежності і необхідність вироблення узгоджених рішень. У основі мобільності інформації лежать сучасні інформаційні і комунікаційні технології (ІКТ), а також засоби масової комунікації (ЗМК), які також мають великий вплив і на розвиток автоматизованих систем перекладу [3].

Метою написання даної статті стало вивчення автоматизованого перекладу як складової сучасної інформаційної культури, з'ясування впливу глобалізаційних процесів

на розширення сфери вжитку автоматизованих систем перекладу. Для досягнення нашої мети передбачається рішення таких завдань: визначення поняття «інформаційна культура», «засоби масової комунікації», «автоматизований переклад», вивчення особливостей специфіки застосування автоматизованих систем перекладу та значення останніх в системі ЗМК.

У наш час відбувається бурхливий розвиток системи ЗМК. Ядро її складають газетні й журнальні редакції, видавництва, студії радіо й телебачення з їх різноманітною продукцією. До ЗМК належать також інформаційні, служби (телеграфні агенства, агенства преси, рекламні бюро, прес-служби, агенства паблік рілейшнз, професійні журналістські клуби та асоціації). До системи ЗМК відносять соціальні інститути й окремих осіб (як засновників видань і програм), органи управління системою журналістики, а також організації, зайняті підготовкою кадрів. Останнім часом усе більше змінюються інститути видання, служби зв'язку, зокрема, космічного, доставки інформаційної продукції тощо [5].

Виходячи з проблематики дослідження, особливої уваги заслуговує вивчення ще кількох питань. Перше, про домашні ЗМК. Це відеомагнітофони, мікро-ЕОМ із вмонтованим модемом, телематичні термінали, відеофони тощо. Вони об'єднуються в нову сукупність. Деякі із них можуть під'єднуватися до полівалентних і взаємодійних громадських мереж, що дають їм вихід одночасно на класичні канали телебачення, на передплатні телевізійні й музичні програми, на банки даних, а також на перегляди програм, що передаються супутниковим зв'язком. Усі ці досягнення домашньої техніки докорінно змінюють сферу ЗМК, створивши принципово нову споживацько-комунікативну парадигму. Цей «взаємодійний» маркетинг характеризує нові стосунки й нові цілі, що виникають у період, який уже охрестили як нову фазу в розвитку «суспільства споживання» — «суспільства масової комунікації» [2]. Загальна тенденція науково-технічного прогресу в цій галузі свідчить про те, що в найближчому майбутньому комп'ютерні технології ввійдуть у ще більший контакт з усіма засобами масової комунікації. Паростками цього є комп'ютерні мережі типу Інтернет, комп'ютерні варіанти різноманітних програм, конференцій, газет, журналів, тощо.

У свою чергу, розповсюдження ІКТ є одночасно і причиною і наслідком глобалізації, оскільки воно робить можливим глобальний інформаційний обмін і воно ж породжується розвитком міжнародних процесів і операцій. ІКТ сприяють розвитку гармонійної глобалізації за рахунок збільшення різноманітності і можливості вибору у всіх сферах діяльності, розширення меж співпраці, взаємодопомозі і взаємоінформування в бізнесі, науці, культурі і освіті, за рахунок появи нових засобів пізнання і комунікації, призвели до збільшення доступності інформаційних ресурсів. Саме прогрес у сфері мікроелектроніки та інформаційних технологій, перш за все в області комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, і їх конвергенція зробили можливими міжнародні взаємодії, збільшили можливості контролю і управління ними, усунувши бар'єри часу і відстані [2; 5].

Глобалізація робить багато країн ближче один до одного. По мірі того, як компанії зростають до рівня міжнародних, вони стикаються з проблемою мовних бар'єрів. У той час як компанії відкривають свої представництва по всьому світу у відповідності з

фразою: «Думай глобально, дій локально», послуги з перекладу допомагають подолати мовні бар'єри і проникнути на локальні ринки. Роль перекладацьких послуг зростає, оскільки компанії шукають можливостей для просування своєї продукції в інших країнах, представляти свої товари іноземними мовами.

Отже, в результаті глобалізації, в послугах з перекладу відбулися докорінні зміни. Компанії активно звертаються в професійні агентства перекладів, покладаючись на якісний переклад, пов'язаний з їх продукцією. Для якісного перекладу вимагається також професійна кваліфікація в своїй рідній мові. У міру того, як різні народи і культури стають ближче один до одного, а компанії виходять на міжнародний рівень, перекладацькі послуги переживають зміни для того, щоб відповідати сучасним вимогам.

Так як сьогодні переклад став одним з ключових механізмів, необхідних для кращого розуміння різних культур, і за останні кілька років домігся визнання по всьому світу, то у наш час у сфері послуг з перекладу можна виділити саме автоматизований переклад. Автоматизований переклад – це переклад, в процесі якого завдання перекладу виконуються за допомогою комп'ютерного програмного забезпечення. Найважливіше те, що при автоматизованому перекладі застосовуються особливі правила. Програмне забезпечення спочатку аналізує, а потім передає граматичну структуру тексту оригіналу за допомогою мови перекладу. Цей вид перекладу, відомий також як машинний переклад, виконується за допомогою сучасних технологій, без втручання людини-перекладача [1].

За останні 10–15 років характер роботи перекладача і вимоги до нього істотно змінилися. У першу чергу зміни торкнулися перекладу науково-технічної, офіційної та ділової документації. Сьогодні вже недостатньо просто перекласти текст, користуючись комп'ютером як друкарською машинкою. Замовник очікує від перекладача, що оформлення остаточного документа буде відповідати зовнішньому вигляду оригіналу настільки точно, наскільки це можливо, при цьому задовольняти прийняті у даній країні стандартам. Від перекладача вимагається також вміння ефективно використовувати раніше виконані замовлення на ту ж тему, а роботодавець, у свою чергу, розраховує на помітну економію часу та коштів при перекладі повторюваних або схожих фрагментах тексту. Ці жорсткі, часто суперечливі умови можна дотримати лише в тому випадку, якщо перекладач не тільки досконало володіє рідною та іноземною мовою і глибоко вивчив обрану ним предметну сферу, але й впевнено орієнтується в сучасних комп'ютерних технологіях [1].

Проте системам автоматизованого перекладу приділено мало місця, так як можливості їх обмежені і це не дозволяє рекомендувати їх для застосування в процесі професійної роботи над текстом. Останнім часом стійко зростає обсяг перекладів, пов'язаних з інформаційними технологіями, причому перекладацьким та комп'ютерним компаніям доводиться мати справу не лише з підготовкою документації, але і з локалізацією програмного забезпечення, тобто з перекладом ресурсів, що містяться в exe-і dll-файлах. Із наступним тестуванням програмного забезпечення [6].

Серед форми організації взаємодії ЕОМ і людини при автоматизованому перекладі розрізняють наступні [6]:

– постредагування: вихідний текст переробляється машиною, а людина-редактор виправляє результат.

– попереднє редагування: людина пристосовує текст до обробки машиною (усуває можливі неоднозначні прочитання, спрощує і розмічає текст), після чого починається програмна обробка.

– інтерредагування: людина втручається в роботу системи перекладу.

– змішані системи (наприклад, одночасно з попереднього і постредагуванні). Також автоматизований переклад передбачає такі форми взаємодії:

– частково автоматизований переклад: наприклад, використання перекладачем-людиною комп'ютерних словників.

– системи з розподілом праці: комп'ютер навчений перекладати тільки фрази жорстко заданої структури (але робить це так, щоб виправляти за ним не було потрібно), а ті структури, які не відповідають схемі, перекладає людина.

Також, якість перекладу залежить від тематики та стилю вихідного тексту. Автоматизований переклад художніх текстів практично завжди виявляється незадовільної якості. Тим не менше для технічних документів при наявності спеціалізованих машинних словників і деякому налаштуванні системи на особливості того чи іншого типу текстів можливе отримання переказу прийнятної якості, який потребує лише невеликий редакторської правки. Чим більше формалізований стиль вихідного документа, тим більшої якості перекладу можна очікувати. Найкращих результатів при використанні автоматизованого перекладу можна досягти для текстів, написаних в технічному і офіційно-діловому стилі [4].

У свою чергу, застосування автоматизованого перекладу без налаштування на тематику (або з навмисно невірним налаштуванням) служить предметом численних жартів. Найчастіше подібні жарти пов'язані з тим, що програма не розпізнає контекст фрази і перекладає терміни дослівно, до того ж не відрізняючи власних імен від звичайних слів.

Отже, технічні інновації 1990-х років (значне розширення можливостей персональних комп'ютерів, поява якісних і доступних масовому користувачеві сканерів і ефективних програм оптичного розпізнавання тексту, а також розвиток глобальної комп'ютерної мережі Internet і засобів доступу до неї) додали новий стимул роботам з автоматизованого перекладу, залучили в дану область нові значні інвестиції і увінчалися серйозними практичними результатами – появою досить ефективних систем автоматизованого перекладу і комп'ютерних словників для роботи на персональному комп'ютері; об'єднанням систем автоматизованого перекладу з системами оптичного розпізнавання тексту та перевірки орфографії; створенням спеціальних засобів автоматизованого перекладу для роботи в Internet, що забезпечують або переклад текстів на серверах відповідних компаній, або он-лайнний переклад Web-сторінок. У поєднанні з розумінням обмежень автоматизованого перекладу і реалістичної формулюванням цілей його використання (насамперед, це ознайомчо-реферативні мети, що добре відповідає базовій ідеології Internet як засобу «навігації в інформаційному морі») все це дозволяє говорити про органічне вбудовуванні систем автоматизованого в загальний процес формування глобального інформаційного суспільства [6].

Перспективи розвитку автоматизованого перекладу пов'язані з подальшою розробкою і поглибленням теорії та практики перекладу, як машинного, так і

«людського». Для розвитку теорії важливі результати порівняльного мовознавства, загальної теорії перекладу, теорії закономірних відповідностей, способів подання знань, оптимізації і вдосконалення лінгвістичних алгоритмів. Нові і більш ефективні словники з необхідною словниковою інформацією, суворі теорії термінологізації лексики допоможуть підвищити якість перекладу лексичних одиниць. Формальні граматики, орієнтовані на переклад, дадуть можливість оптимізувати алгоритми знаходження перекладних відповідників в даній комунікативній ситуації, яка може бути описана в межах відповідних прикладних теорій подання знань. Нарешті, нові можливості програмування та обчислювальної техніки також будуть вносити свій внесок у вдосконалення і подальший розвиток теорії і практики автоматизованого перекладу.

Література:

1. Беляева Л. Н. *Автоматический (машинный) перевод* / Л. Н. Беляева, М. И. Откупщикова // *Прикладное языкознание : учебник / отв. ред. А. С. Герд ; С.-Петербург. гос. ун-т. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. – С. 360–388.* 2. Коган В. В. *Человек в потоке информации. — Новосибирск : Наука. 1985. — 173 с.* 3. Лалл Дж. *Мас-медія, комунікація, культура. Глобальний підхід.* / Дж. Лалл. — К. : К.І.С., 2002 – 264 с. 4. Безруков Д. М. *Проблемы прикладной лингвистики* / Д. М. Безруков. с. 18—20; М. В. Мефлех, с. 157–159. — Пенза, 2007. — 239 с. 5. Суханов А. П. *Информатизация и прогресс* / Отв. ред. А. Л. Симонов. — АН СССР, Сибирское отд. — Новосибирск : Наука, 1988. — 190 с. 6. *Compendium of Translation Software [Electronic resource] : directory of commercial machine transl. systems and computer-aided transl. support tools / comp. by John Hutchins. – 14th ed. // EAMT : European Association for Machine Translation : [site]. – [Geneve], 2008.*